

נצבים - וילך תשפ"ו: הרב הלוי

712. עבודת המידות: אומר הגר"א שכל אדם נולד עם מזג שונה, כמו אדם שקונה סוס, יש אחד שהתמזל מזלו וזכה לסוס ממושע וטוב, ויש אדם שמקבל סוס פראי וצריך להשקיע כדי לאלף ולהרגיל אותו למשא ורכיבה. וזה גם ענין המידות שבאדם, יש אדם שנולד עם מידות טובים של הסתפקות במועט, וכמעט שאין בו קנאה ותאוה וכדו', אדם כזה זכה והוא יכול לעבוד את ה' יותר בקלות. אבל יש אדם עם טבעים רעים ומידות רעות ותאוות, וגם הוא צריך לעבוד את ה' כי אין הוא פטור מזה, אבל עליו לטרוח ולעמול ולעבוד יותר קשה. הרמב"ם אומר שכל אחד צריך לדעת את המזג שלו ולפי זה לעבוד את ה' (מנחת שלום, תולדות).

2342. מלך על כל העולם כולו בכבודך: הבקשה היא שכח הממשלה יהיה שהבריות יכירו בכבוד ה' ויתנו לו את הממשלה ברצון ובשמחה, שגם לב העבד רוצה ושמח בה. ועוד כוונה למילה 'בכבודך' שהקב"ה נקרא מלך הכבוד כי הוא חולק מכבודו ליראיו, כמו שחלק למשה, הוא נקרא מלך וקרא למשה 'מלך', כך אנו מתפללים 'מלך על כל העולם בכבודך' שיחלוק מכבודו לבריותיו (תפלת כל לב, עמ' שמד).

2339. סוכה שדפנותיה מיריעות בד: [ללא חוטים או מוטות של לבד]. כל החומרים כשרים לדפנות, ובתנאי שיעמדו ברוח מצויה (שו"ע או"ח תרל"א). בדורות האחרונים החלו לייצר 'סוכות לנצח' שהדפנות עשויות מיריעות בד עבה, יש פוסקים שפקפקו בכשרותן של הדפנות, משום שסוברים שהדפנות צריכות להיות יציבות ברוח ולא להתנדנד ולכן לא יברך על סוכה כזאת (יחו"ד ג, מו). יש מכשירים אם בעת הרוח המחיצות לא עולות מעל ג' טפחים מהקרקע או ממקום חיבורם, ואם היריעה מחוברת היטב מכל צדדיה אין חשש שהיריעה תתרומם לכן סוברים שאפשר לברך על סוכה כזאת (חזו"א או"ח עז"ו). נפלענ"ד, שסוכה כזאת כשרה וכדעת החזו"א (הרב הלוי).

2240. כשרות כבד אוז: פיטום האוזנים נועד כדי להגדיל את הכבד שהוא יקר, ולהשמינו ככל האפשר עד כדי שהכבד שוקל פי עשרה ממשקלו הרגיל. שיטת הפיטום בה מפטמים את האוזן היתה באמצעות מקל שנכנס לתוך הוושט עם לחץ אויר. היום נעזרים במשפך עשוי גומי. לדעת השו"ע קוץ או נקב בוושט מטריף את העוף או את הבהמה אפילו שהנקב אינו מפולש והקוץ אינו עובר החוצה (שו"ע י"ד לג, ט), לדעת הרמ"א, נקב פנימי בוושט שאינו מפולש ואינו חיצוני יש להכשיר אם אין ריעותא, ולכן נהגו לפטם את האוזנים ועדיף שלא לבדוק את הוושט, אלא לסמוך על הרוב (רמ"א שם). בדורנו הפוסקים נמנעים ממתן הכשר 'מהדרין' למאכל המיוצר מאוזנים מפוטמים משום שקשה לפטם באופן שלא יגרום ל'טריפה ולחששות נוספים כמו צעב"ח, פטריות בוושט, טריפה פחות מ"ב חודש וכו' (צ"א יא, מט). בארץ נאסר הפיטום ונחשב כעבירה פלילית משום צעב"ח.

2344. מצוות ביכורים: מצוות עשה להביא ביכורים למקדש, מצווה זו נוהגת רק כשבית המקדש קיים ובארץ ישראל בלבד (רמב"ם ביכורים ב, א). הביכורים באים משבעת המינים בלבד. הקרובים לירושלים מביאים אותם כשהם לחים ואילו הרחוקים מביאים את הביכורים כפירות יבשים. מהתורה אין לביכורים שיעור, אבל חכמים אמרו ששיעור הביכורים אחד מששים, ויכול לעשות כל שדהו כביכורים. הפרשת הביכורים נעשית כשהפירות מחוברים כאשר בעל הבית אומר 'הרי אלו ביכורים', ואם לא הפריש את הביכורים כשהם מחוברים הרי זה מפריש אותם אחר שיתלשו (רמב"ם ביכורים א, ט).

2345. רצועות תפילין שחורות: הלכה למשה מסיני שרצועות התפילין תהיינה שחורות בצד החיצוני שלהם (שבת כח, ב). נוי לתפילין שכל התפילין יהיה בצבע שחור גם הבתים וגם הרצועה בחלק הפנימי (רמב"ם תפילין ג, ד). המנהג הרווח לצבוע בשחור רק את הצד החיצוני (תשובות והנהגות ב, כב). לכתחילה יהיה הצבע נספג בעור (פס"ת לג, ד). במקרה ויש נקודות לבנות ברצועה, כל שנראה כשחור באופן כללי הרי זה כשר, ויש כותבים להקל עוד שכל שרוב הרצועה שחורה, הרי זה כשר לברכה, ולכתחילה יש לצבוע (פס"ת לג, ו).

2348. הורדת כנסים מהחבל בשבת: כביסה שהיתה יבשה בכניסת השבת, אין היא מוקצה וניתן להורידה מהחבל בשבת (שש"כ טו, ט), אם הכביסה היתה רטובה בכניסת השבת בבין השמשות וביום השבת היא התייבשה, יש אומרים שאם הבגד רטוב 'טופח עמ"נ להטיפח', הוא מוקצה משום שהתקצה בבין השמשות התקצה לכל השבת, ואין להורידו ולטלטלו בשבת (משנ"ב שח, סג), ויש אומרים שמותר לטלטלה ואין היא מוקצה: א. משום שידע שזה יתייבש ואין האדם מסיח דעתו מהם. ב. כיון שמותר לטלטל בגד רטוב על ידי רבים אין בו משום מוקצה (לית חן, לז). לפענ"ד, כיוון שאין אדם מסיח דעתו מהבגד והוא יודע שהבגד יתייבש בשבת, הבגד אינו מוקצה ומותר להוריד אותו (הרב הלוי).

2352. התרת נדרים בערב ראש השנה: הלכה היא, שמנהג של מצווה, נעשה כנדר אם הורגל בו, או אפילו אם נהג פעם אחת כשחשב שינהג כן לעולם (משנ"ב תקצ"ו, ו), לדוג' אדם שנהג לצום בערב ראש השנה (שו"ע י"ד י"ד, א). בסתם כך מנהג טוב שנהג ג' פעמים ולא אמר בלי נדר, יש לו תוקף של נדר (משנ"ב תקצ"ד). מנהג ישראל להתיר את הנדרים בערב ראש השנה, כדי להיכנס לראש השנה נקיים מהעוון של נדרים (של"ה יומא עמוד התשובה ב). יש נוהגים להתיר את הנדרים גם בערב כיפור בנוסף לאמירת 'כל נדרי' הנאמרת ביום הכיפורים.

2353. תוקף התרת הנדרים בערב ראש השנה: התרת הנדרים מועילה לנדרים שאדם שכח שנהג, וכן מועילה למנהגים טובים שאדם נהג שלוש פעמים בלי לציין שהוא מקיים בלי נדר, וכן מועילה לדברי מצווה שאדם קיבל על עצמו בלי לציין שקיבל בלי נדר (הליכות שלמה תשרי א, ט). נשים נהגו לסמוך על אמירת 'כל נדרי' ביום הכיפורים (הליכות שלמה תשרי א, י). נדרים שאדם זוכר שנדר, מדברי חכמים צריך לפרט את הנדר (שו"ע י"ד רכח, ד), יש אומרים שההתרה מועילה גם לנדרים שהוא זוכר, הואיל והוא אומר ש'אין הוא מבקש התרה על מה שאין ראוי להתיר', ולכן בדיעבד 'התרת הנדרים' של ער"ה מועילה אף ללא פירוט הנדר (אור ישראל סא).

2343. פרשות נצבים וילך מחוברות: לעולם פרשת נצבים נקראת קודם ראש השנה, כשחל ראש השנה ביום שני או שלישי, כשיש שתי שבתות בין ראש השנה לסוכות קוראים את פרשת נצבים לחוד ופרשת וילך לחוד, אך אם ראש השנה חל בשאר הימים קוראים פרשות נצבים וילך כמחוברות. סימן ב"ג המלך [ראש השנה], פ"ת וילך (שו"ע או"ח תכח, ד). כלומר פת מלשון לפתות ולחלק, או פת באפריקי זה שתיים (אמור ואמרת, בא).

בצבים: אין בעל הנס מכיר בנסו

חז"ל אומרים (נידה לא ע"א) ש"אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו". כשמתחולל נס לנגד עיניו של אדם - הוא לא יכול באותו רגע להעריך את הנס, ורק במבט לאחור הוא מבין שה' הציל אותו וחילץ אותו מצרתו. הדברים באים לידי ביטוי בפרשת ואתחנן. הכתוב אומר: "או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי... ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך". מדוע הכתוב עובר מלשון רבים ללשון יחיד ("לעיניך")? כך שואל רבי יוסף משאש.

הרב משאש מתרץ בדרך משל. אם אדם מבקר בתערוכה בגפו, או עם אשתו - הוא יכול ליהנות מהתערוכה ללא הפרעה. אם מדובר בתערוכה שרבים באים אליה - אז יש צפיפות (כמו בצאליים ביום העצמאות), אי אפשר לזוז, וקשה יותר לראות את התערוכה. אם מבקרים בתערוכה עם ילדים קטנים, הם לא מפסיקים "לנדנד" להורים, ואז בקושי אפשר לראות משהו. אבל אם חס וחלילה מתרחש במקום פיגוע או רעידת אדמה - אי אפשר לראות כלום, וכל מה שהאדם רוצה הוא רק לצאת משם בשלום.

גם ביציאת מצרים היה בלגן גדול. הגויים מאחור, הים מלפנים, בצדדים חיות רעות ועם ישראל באמצע, צועקים אל ה' בפחד. מי יכול להתרכז וליהנות מהנס במצב כזה? אבל הקב"ה רצה נרגיש את הנס, ולכן הוא עשה נס נוסף, שתהיה אווירה רגועה כאילו כל אחד נמצא שם לבד, בלי הפרעות, והוא יכול להתרשם מהנס. בדרך כלל אין בעל הנס מכיר בנסו, אבל בקריעת ים סוף הקב"ה נתן לנו אפשרות לראות את הנס עין בעין.

תמיד צריך לדעת להודות על העבר ולהתפלל על העתיד. ירמיה מסביר לנו מהי תפילה: "שפכי כמים ליבך נוכח פני ה' " (איכה ב,ט). ויש לשאול: מדוע כמים ולא כשמן? אלא, כל המשקים משאירים עקבות בבקבוק שהיו בו לפני ששפכו אותם, אבל כששופכים מים מבקבוק - הכלי מתרוקן לגמרי. כך גם בתפילה: אם אדם יודע לרוקן את הלב לחלוטין לפני ריבונו של עולם, חזקה שתפילתו תתקבל. לכן צריך להודות על העבר ולהתפלל על העתיד.

וילך: אזעקת שווא או אזעקת שב (בתשובה)?

בפרשת השבוע אנחנו קוראים שכנסת ישראל עתידה לחוות מציאות של הסתר פנים, עד שהיא תתעורר להבין מה גורם להסתר פנים זה: "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים, והסתרת פני מהם... ואמר ביום ההוא: הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה" (דברים לא,ז).

יש כאן התקדמות. כבר מזהים מי עומד מאחורי הצרות, ואולי כבר מתחילים להבין מה הסיבה לצרות. ב'ספרא' בפרשת התוכחה (פרשת בחוקות) נאמר על הפסוק: "ורדף אותם קול עלה נדף" (ויקרא כו,ל): "אמר רבי יהושע בן קרחה: פעם אחת היינו יושבים בין האילנות, ונשבה הרוח, והטיחו העלים זה בזה. עמדנו ורצנו ואמרנו: אוי לנו! שמא ידביקונו הפרשים. לאחר זמן נפנינו אחורינו וראינו שאין בריה. וישבנו במקומנו ובכינו ואמרנו: אוי לנו! שעלינו נתקיים הפסוק: ורדף אותם קול עלה נדף, ונסו מנוסת חרב - מפני אימה, ונפלו ואין רודף - מבלי כוח".

יש בסיפור זה דבר מוזר מאוד. נתאר לעצמנו תקלה בצופרי האזעקה, שכתוצאה ממנה נשמעות צפירות עולות ויורדות, דבר המכניס את השומעים לחרדה. והנה מתקבל מידע שהייתה זו אזעקת שווא בשל תקלה בצופרים. כמוכן מיד היינו נושמים לרווחה ונרגעים, שכן הייתה זו חרדת שווא.

אבל רבי יהושע בן קרחה אינו מגיב כך. הוא נלחץ. על מה ולמה? על שהוא מבין שישנה סיבה ל"תקלה", ומישהו עומד מאחוריה, ולכן הוא עושה מיד חשבון נפש, למה זה קרה. רבי יהושע בן קרחה חיפש ומצא את הרובד הפנימי של אותן צרות.

בגמרא בגיטין (נח ע"א) מסופר על רבי יהושע בן חנניה שהלך לרומי וסיפרו לו שם על עלם חמודות צעיר הכלוא בבית האסורים. רבי יהושע הגיע למקום, לשער בית הסוהר, וקרא את הפסוק: "מי נתן למשיסה יעקב, וישראל לבוזזים?" (ישעיה מב,ד) והתינוק השיבו מעבר לסורגים: "הלא ה', זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלך, ולא שמעו בתורתו". רבי יהושע התפעל כל כך מהנער, עד שהתחייב לפדות אותו בכל מחיר, וכן עשה. ואותו עלם התפרסם לימים כרבי ישמעאל בן אלישע. ולכאורה מה פשר ההתלהבות? יפה מאוד שהנער בקי בתנ"ך ויודע להשלים פסוקים, אבל עדיין, מדוע החליט רבי יהושע בגלל זה לפדות את הנער בכל מחיר? ועוד, וכי רבי יהושע עצמו לא הכיר את הסיפא של הפסוק? ברם, רבי יהושע ראה את בתשובתו של הילד את חכמתו. רבי יהושע שאל רק: "מי נתן למשיסה יעקב", בעוד שהנער השיב גם למה הדברים קרו, וזוהי גדולתו! הוא מצא את הסיבה, את הגורם. לכן היה רבי יהושע יכול לומר עליו בוודאות: מובטחני בו שמורה הוראה בישראל!

